

Centenario de Don Ramón Otero Pedrayo

Un home bo, galeguista e cristián

"O primeiro pensamento que lle viña a un diante deste home era: Estou fronte dun home bó. Porque a súa bondade enorme revelábase no xesto, na mirada, na expresión. Nunca vin dunha maneira tan clara a realidade daquelo de que a cara é o espello da alma". (Xaquín Lourenzo).

Dicir estas tres cousas dun home nado en Galicia, coido que é do que máis se pode dicir de ninguén. Se se quere engadir que era un gran escritor, un artista e un humanista, pois tamén esto cadra con Don Ramón. Por riba, el mesmo definiuse coma un home feliz. "Felicitísimo -diciu nunha entrevista realizada no ano 1975, publicada en *La Region*- Eu só desexo para todos os que se casen que teñan a felicidade que eu disfrutei". Non estamos a falar dun mito, nin a contar unha historia novelada dun home de hai moito tempo. Estamos a falar dalguén finado non hai moito, a quen moitos tivemos a sorte de coñecer, e que aínda o sentimos ben próximo. A súa vida foi tan longa e rica, que con razón se lle chamou *Patriarca das Letras Galegas*, apelativo que non tivo ningún outro dos persoeiros que deu esta Terra. "Un tan noble carballo, unha tan irreprochable fogueira, só se dá unha vez na vida dunha nación", dixo del outro dos meirandes escritores galegos, Alvaro Cunqueiro. Otero Pedrayo foi unha figura verdadeiramente titánica, mesmo resulta ás veces difícil de comprender como un home so puido face-lo inxente labor que nos deixou. Unha obra grande e una persoa de humanidade grande, paralela o seu corpulento e bonachón físico, que nos fai lembrar a aquel outro home grande de corpo e espírito. "o bó Papa Xoán", renovador da Igrexa.

Un home bó

Falar da bondade de Otero Pedrayo, non é dicir nada novo ós que o coñeceron, pois hai verdadeira unanimidade ó respecto. A cortesia e o agarimo con tódolos que se achegaban ata el, calquera que fora a súa condición; a ternura e a comprensión, a humildade e a xenerosidade, eran constitutivos do seu ser. Resulta revelador que o seu derradeiro escrito fose precisamente para unha pequena revista escolar de Santiago, feita a multicopista, a revista *Eidos*. E aínda agradecía ós rapaces que se lembraran del cando lle pediron a colaboración! El, que asulagara xornais

revistas e libros, dentro e fóra de Galicia, co seu saber.

Abonda con ollar o seu *Libro dos amigos* para ver a estima en que este home tiña a amizade. Amistade na que "sempre deu máis do que recibiu", como ben dixo del un tocao, Ramón Piñeiro. Pero Otero Pedrayo foi máis que un home bó, anque iso xa non sería dicir pouco del.

Un cristián galeguista

Sobre do *galeguismo* de Otero Pedrayo teñen corrido con xusticia regos de tinta. Abondaría para afirmalo rotundamente o que dixo del Castelao: "Abrazarte a ti é abrazar Galicia". Ou o que dixo alguén máis cercano a nós, o gran poeta Manuel María: "Andar pola obra de Otero Pedrayo é andar pola alma do pobo galego".

Galicia foi verdadeiramente o gran tema que levou froitiferamente na

mente e no corazón, desde que a descubriña na súa mocidade. A súa fidelidade a Galicia e ós galegos foi mil veces probada coa súa obra, escrita en galego no fondo e na forma, e a súa vida fiel ata a morte ós ideais descubertos de mozo. Non en van pertenciu á máis senlleira das xeracións galegas: a chamada *Xeración Nós*, a xeración de Risco e Castelao.

Do seu *sentemento relixioso* e *te cristián* alguén chegou a dicir que "a nota esencial de Don Ramón é a relixiosidade, fondamente sentida, fecundante da súa caudalosa obra literaria". E xa polos anos 30, unha revista católica calificábao de "a mais rexa persoa de leiga do catolicismo galego" (*Logos*). Esta fe confiada levaría a Don Ramón a afirmar, xa no solpor da súa vida, tra-la morte da súa muller. "Só os amigos, despois de Xesús, sodes a lus neste triste solpor". Cristián practicante desde sempre, o seu cristianismo era un verdadeiro talante

vital, cun senso franciscan de amor a todo o creado, vendo a presenza de Deus en tódalas cousas.

A pesares da dificultade que tiveron os galegos para xunguir a fe cristiá a unha opción galeguista, Don Ramón soubo casar estas dúas realidades maravillosamente, entre esperanza e dor (pois foi perseguido por iso), radicalidade e prudencia, mais sempre con amor e comprensión. O íntimo vencello que el vía entre galeguismo e cristianismo, chegou ata a súa derradeira vontade, cando pediu "ir vestido para a terra co hábito do pobriño de Asís" e "enriba do meu peito a bandeira galega".

Entre Ourense e Santiago

Ourense e Santiago foron as dúas cidades cruciais na vida de Don Ramón. Naceu na cidade das Burgas o 5 de Marzo de 1888 fillo único dun médico rural, culto e liberal. Alí fai o bacharelato, e tras facer o curso de ampliación en Santiago marcha a Madrid, onde estuda Filosofía e Letras e Dereito. Axiña gaña a cátedra de Xeografía e Historia de Instituto e vai exercer a Burgos e logo a Santander, rematando en Ourense polos anos vinte. Alí e onde se achega o galeguismo da man de Lousada Dieguez e as *Irmandades da Fala*. Colabora en numerosos xornais e revistas, sobre todo *Nós* e *A Nosa Terra*.

En 1931 é recibido como membro da Real Academia Galega, e o mesmo ano sal deputado da República pola provincia de Ourense, co Partido Na-

zionalista Republicán, tendo como compañeiro nas Cortes ó seu amigo Castelao. Logo viría o Partido Galeguista, no que participou activamente, e a campaña do Estatuto Galego, refrendado polo pobo galego en 1936. Ese é o ano da Guerra Civil, que conta tódolos proxectos galeguistas: moitos dos seus amigos morren asasinados, outros teñen que exilarse e el é castigado polo novo réxime separándoo da súa catedra. Polo seu prestixio será repostado dela a finais dos anos 40 e en 1950 oposita á cátedra da universidade de Santiago, onde exercerá a docencia ata a súa xubilación en 1958. Seguirá o seu traballo por Galicia, sen descanso, ata á súa morte en Traslalva, perto de Ourense, o 10 de Abril de 1976.

A figura literaria da súa xeración

A obra de Otero Pedrayo é inmensa, ningún escritor galego escribiu tanto coma el. Ademais escribiu de todo: novela, ensaio, teatro, conto, artigos de periódicos e revistas, poesía e centos de conferencias. A súa primeira obra foi unha novela, *Pantelas, home libre*, á que seguiron outras moitas, *O purgatorio de Don Ramiro*, *Arredor de si*, *O meson dos ermos*,... e sobre todo a meirande, *Os caminos da vida*. Publicou tamén varios libros de contos: *Contos do camiño da rua* e *Entre a vendimia e a castiñeira*; e diversas obras de teatro: *A lazarada*, *O desenganho do pobo*,... E aínda unha obra de poesía, *Boa noite*.

Os libros de ensaio sobre temas de

Os que queren ser "universais"

¿Que é exactamente a universalidade? ¿En que consiste iso de ser universal? ¿onde se pode ser? Os meus anos mozos en Madrid, e en xeral os meus anos fóra de Galicia foron unha búscas sen acougo. Todo me gostaba, estaba moi ben, pero non conquería a identificación quearelaba. ¿Quen era eu? Hai quen non entende nin entenderá nunca este sentimento, pero para min era unha traxedia non ser de ningures. Madrid, Toledo, Burgos, Berlin, Paris... pasaban os anos, pasaban os gobernos e non atopaba acougo en ningún sistema. Canto nos custou descubrir a nosa Terra dando voltas polo universo e os libros! De cando en vez voltaba cheo de preocupacións á miña terra de Traslalva e ¿que atopaba alí? Unha Galicia campesiña e asoballada, xentes ignorantes, esquecidas de todos no seu currunchito, namentres eu andaba detrás da verdade dos libros, e aquilo queimábame o peito cada vez máis. Ata que descubrin en Galicia a Patria da miña identidade.

Amor á Terra

O amor á terra somente se explica cun vencellamento absoluto ca terra. Eu sinto a chegada do verán, a chegada do inverno, a primavera, no meu sangue de nantes que nos primeiros gromos. Podome por triste ou ledo con so abrir as fiestras pola mañá. Podo chorar diante da natureza. Isto sabeno moi ben os labregos. Eu sentínme sempre labrego. A terra somos nós; vive medra, esmorece con nós e nos con ela.

(Ramón Otero Pedrayo)

xeografía, historia, filosofía, arte, biografías, etc. superan os cincuenta títulos. O primeiro foi a súa moitas veces reeditada *Guía de Galicia*, polo ano 1926, logo viría outra dúcia de libros sobre xeografía, o seu magnífico *Ensaio histórico sobre a cultura galega* e varios libros máis de historia, biografías, etc. Os artigos en periódicos e xornais foron tantos, que xa Castelao dixera que ninguén escribira tantos coma el; algúns foron recollidos en libros, pero moitos perderonse, pois nos anos da dictadura franquista tivo que publicalos con pseudónimo (falso nome).

Pero o mais grave que lle ocorreu a obra de Otero foi que houbo mais xente que falara del, da que leu os seus escritos. Oxalá este *Ano de Otero Pedrayo*, sirva para que todos nos acheguemos a eses libros, algúns de linguaxe un pouco difícil, pero dunha riqueza desbordante. ■

Victorino Perez Prieto